

Innledning

Velkommen til den første utgaven av Elevrådshåndboka for Kristiansand kommune!

Håndboka er ment som en hjelp for skolene til å ha god kvalitet på sitt arbeid med elevmedvirkning og demokratiopplæring, og kan brukes av alle som er involvert i elevråd.

Denne første utgaven er laget i et samarbeid mellom Demokratienheten og Oppvekst, men det er vårt håp at alle som bruker den vil ønske å bidra til at den kan bli bedre og fyldigere etter hvert.

En viktig del av håndboka er de felles standarder for elevrådsarbeid som alle skoler i kommunen må forholde seg til. Standardene springer ut fra aktuelle lover og forskrifter og fra den gjeldende læreplanen. Etter hvert kan vi kanskje også utvikle flere standarder? Du finner standardene i de grønne rutene.

Bakerst i håndboka er vedlegg og lenker til nettsider og dokumenter som har vært, eller kan bli, nyttige i utviklingen av håndboka.

I håndboka bruker vi begrepet "unge" til å omfatte både barn og ungdom. Det vi skriver om elevråd, gjelder også i stor grad klasseråd.

Lykke til med elevrådsarbeidet!

«Skolen skal være et sted der barn og unge opplever demokrati i praksis. Elevene skal erfare at de blir lyttet til i skolehverdagen, at de har reell innflytelse, og at de kan påvirke det som angår dem. De skal få erfaring med og praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning, både i det daglige arbeidet i fagene og gjennom for eksempel elevråd og andre rådsorganer. Dialogen mellom lærer og elev, og mellom skole og hjem, må være basert på gjensidig respekt. Når elevenes stemme blir hørt i skolen, opplever de hvordan de selv kan ta egne bevisste valg. Slike erfaringer har en verdi her og nå, og forbereder elevene på å bli ansvarlige samfunnsborgere.»

Utdrag fra Overordnet del – verdier og prinsipper i opplæringen kap. 1.6 Demokrati og medvirkning.

Felles standard:

Elevrådet skal være etablert senest 3 uker etter skolestart

Hvorfor lytte til unge?

Unge har rett til å få uttrykke sin mening om alle saker som berører dem er grundig forankret i norsk lov. Denne retten er spesielt viktig, da unge ikke selv har alminnelig stemmerett i samfunnet. Det er derfor opp til voksne å sørge for å legge til rette for at unge får mulighet til å utøve sin rett til å bli hørt i alle saker som berører dem. I skolen er et godt klasse- og elevrådsarbeid den viktigste måten vi kan få dette til på.

Barnekonvensjonen

FNs barnekonvensjon er ratifisert av Norge. Det betyr at den gjelder som lov, over andre norske lover. En av de mest sentrale artiklene i denne sammenhengen er artikkel 12. Den sier at "Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt." Du kan lese mer om hva det betyr i neste kapittel

*****

Opplæringsloven og forskrift

For arbeidet i skolen er den viktigste loven Opplæringsloven. Den sier blant annet at formålet med opplæringa er at elevene skal lære å tenke kritisk og handle etisk og miljøbevisst. Elevene skal ha medansvar og rett til medvirkning (§ 1.1.). Videre sier Opplæringsloven at elevrådet skal jobbe med fellesinteressene til elevene på skolen og hvordan få til et godt skolemiljø. Elevene skal også kunne si sin mening i saker som gjelder nærmiljøet til skolen og der de bor (§ 11.2.). I forskriften til Opplæringsloven står det at alle elever skal få tid og mulighet til å arbeide med saker knyttet til elevdemokrati og medvirkning i opplæringen (§1.4.). Det er også Opplæringsloven som sier at alle skoler skal ha et elevråd (§ 11.2.).

Når det gjelder elevrådets medvirkning i saker som gjelder skolemiljøet er loven ganske spesifikk: "Elevrådet skal haldast informerte om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidleg som mogleg takast med i arbeidet med skolemiljøtiltak. Dei har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjeld det systematiske arbeidet for eit trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med framlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet." (§9.A-9).

I den nye Opplæringsloven, som gjelder fra skolestart 2024, er elevenes rett til å medvirke i alle saker som angår dem, enda kraftigere lovbestemt.

Læreplanen

I de nye læreplanene fra 2020, og spesielt i Overordnet del, er elevenes rett til å både delta i, lære om og praktisere ulike former for demokrati og medvirkning tydelig mange steder. Klasse- og elevrådsarbeid er derfor en viktig del av opplæringen elever skal få i skolen. I Overordnet del står det blant annet at opplæringen skal fremme oppslutning om demokratiske verdier og demokratiet som styreform. Den skal gi elevene forståelse for demokratiets spilleregler og betydningen av å holde disse i hevd. Å delta i samfunnet innebærer å respektere og slutte opp om grunnleggende demokratiske verdier som gjensidig respekt, toleranse, den enkeltes tros- og ytringsfrihet og frie valg. Demokratiske verdier må fremmes gjennom aktiv deltakelse i hele opplæringsløpet.

Kommuneplanens samfunnsdel

Den viktigste planen i kommunen vår er Kommuneplanen. Den er delt i to deler: Arealdelen og Samfunnsdelen. Kommuneplanen sier hva som er det viktigste for å utvikle vår kommune fremover. Fra samfunnsdelen har Oppvekst plukket ut fire retningsmål som er særlig sentrale. Et av dem er "I Kristiansand opplever alle barn og unge trygghet, verdighet, tilhørighet, mestring og deltakelse i felleskapet." For å oppnå dette er et godt elevdemokrati helt nødvendig.

Fordi det lønner seg

Som du vil se, er det ingen vei utenom for skolen; skal vi følge loven og forskriftene, må vi sikre at vi har et system for å utvikle og ta vare på et velfungerende elevdemokrati, i klassen, i elevrådet og i alle beslutninger som berører elevene.

Men det er likevel en grunn som trumfer alle lover og regler: Unge har mye fornuftig å bidra med, og ofte perspektiver som voksne ikke har. Det går aldri lang tid fra det øyeblikket et ungt menneske forstår at andre faktisk på alvor er interessert i hva det har å komme med, til vi kan begynne å høste av interessante perspektiver og konstruktive forslag. Hvis målet er et best mulig læringsmiljø, hvem er da best å lytte til enn de som opplever det hver dag?

Som skole er det vår oppgave å legge til rette for at våre elever forstår at deres meninger er verdifulle.

Felles standard:

Elevrådet møtes minst en gang i måneden. Elevrådsarbeidet er en viktig del av opplæringen.

Hva betyr artikkel 12?

Hva menes egentlig med artikkel 12 i barnekonvensjonen? Hva har det å si for oss i skolen i praksis? Hvordan bør vi jobbe for å etterleve loven?

I denne delen av håndboka skal vi se på noen modeller for unges medvirkning, og få en kort innføring i hvilke tanker som ligger bak. Alle modellene ligger i stort format i vedleggene, og om du ønsker lese mer om forskerne bak, finner du lenker i lenkesamlingen. Vi håper dere vil bruke modellene til å diskutere hvilken påvirkning de har for arbeidet med elevmedvirkning på egen skole? Hva er så viktig at dere finner det igjen i flere modeller?

Roger Hart

Roger Hart utviklet en modell for ungdomsmedvirkning i byplanlegging på nittitallet. Hans modell bygger på Sherry Arnsteins Ladder of Citizen Participation fra 1969. Hart utviklet modellen senere til å gjelde barn og unges medvirkning generelt. Ifølge Hart kan man se unges medvirkning i grader eller trinn på en stige. De tre nederste stegene er, mener Hart, ikke å regne som medvirkning i det hele tatt, men mer som manipulasjon. Så øker kvaliteten på

medvirkningen etter som man beveger seg oppover i trinnene.

Hart mener at medvirkning læres gjennom å få mer og mer innflytelse, og at god medvirkning er et kjennetegn på et demokratisk samfunn.

Jeg har rett til å si min mening i alt som vedrører meg, og mine meninger skal tillegges vekt.

Laura Lundy

Av alle modeller om medvirkning for unge er Laura Lundys den mest brukte og refererte. I sitt arbeid som professor ved universitetet i Belfast har hun vært delaktig i flere prosesser for å få til en god medvirkning for unge. Hennes artikkel fra 2007 er brukt som basis for utviklingen av standarder for unges medvirkning i inn- og utland, og fra barnehager på Søm til fattigdomsbekjempelse i Mali.

I artikkelen går hun inn i artikkel 12 i barnekonvensjonen og analyserer hva teksten i den betyr. Hennes konklusjon viser til fire forutsetninger for at man kan si at reell medvirkning for unge finner sted: Rom, Stemme, Innflytelse og Publikum. Rom betyr et trygt miljø for unge å uttale seg i, og Stemme handler om at unge får den informasjon de trenger, og at de selv får velge sin uttrykksmåte. Publikum sier noe om at unges meninger blir kommunisert videre til de som har beslutningsansvar og Innflytelse handler om at unges meninger følges opp av handling og at de får tilbakemelding på hva som har skjedd med det de har spilt inn.

Videre i artikkelen ser Lundy på hvordan flere artikler i barnekonvensjonen "utvider" artikkel 12, og forsterker denne. Du finner lenke til artikkelen (betalingsmur) i lenkesamlingen.

Den er vel verd å lese. Et søk på "Laura Lundy" gir også mange gode eksempler på hvordan hennes teorier er brukt.

Jeg har rett til å si min mening i alt som vedrører meg, og mine meninger skal tillegges vekt.

Artikkel 12

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

ROM

HVORDAN: Sørge for at barn og unge kan uttrykke deres meninger i et trygt og inklusivt miljø.

- Har du aktivt søkt unges meninger?
- Var det trygt for de unge å uttrykke seg fritt?
- Har du sørget for at alle unge har mulighet til å delta?

STEMME

HVORDAN: Sørge for nødvendig informasjon og fasilitere for at unge kan uttrykke sine meninger.

- Har de unge fått den informasjon de trenger for å kunne utvikle en mening?
- Vet de unge at det er deres valg om de ønsker å delta eller ikke?
- Får de unge velge mellom flere ulike måter å uttrykke seg på?

PUBLIKUM

HVORDAN: Sørge for at unges meninger blir formidlet til de som har ansvar for å lytte.

- Har dere et system for å kommunisere unges meninger?
- Vet de unge hvem deres meninger blir kommunisert til?
- Har den/de makt til å beslutte?

INNFLYTELSE

HVORDAN: Sørge for at unges meninger blir tatt på alvor og fulgt opp med handling, når det er riktig.

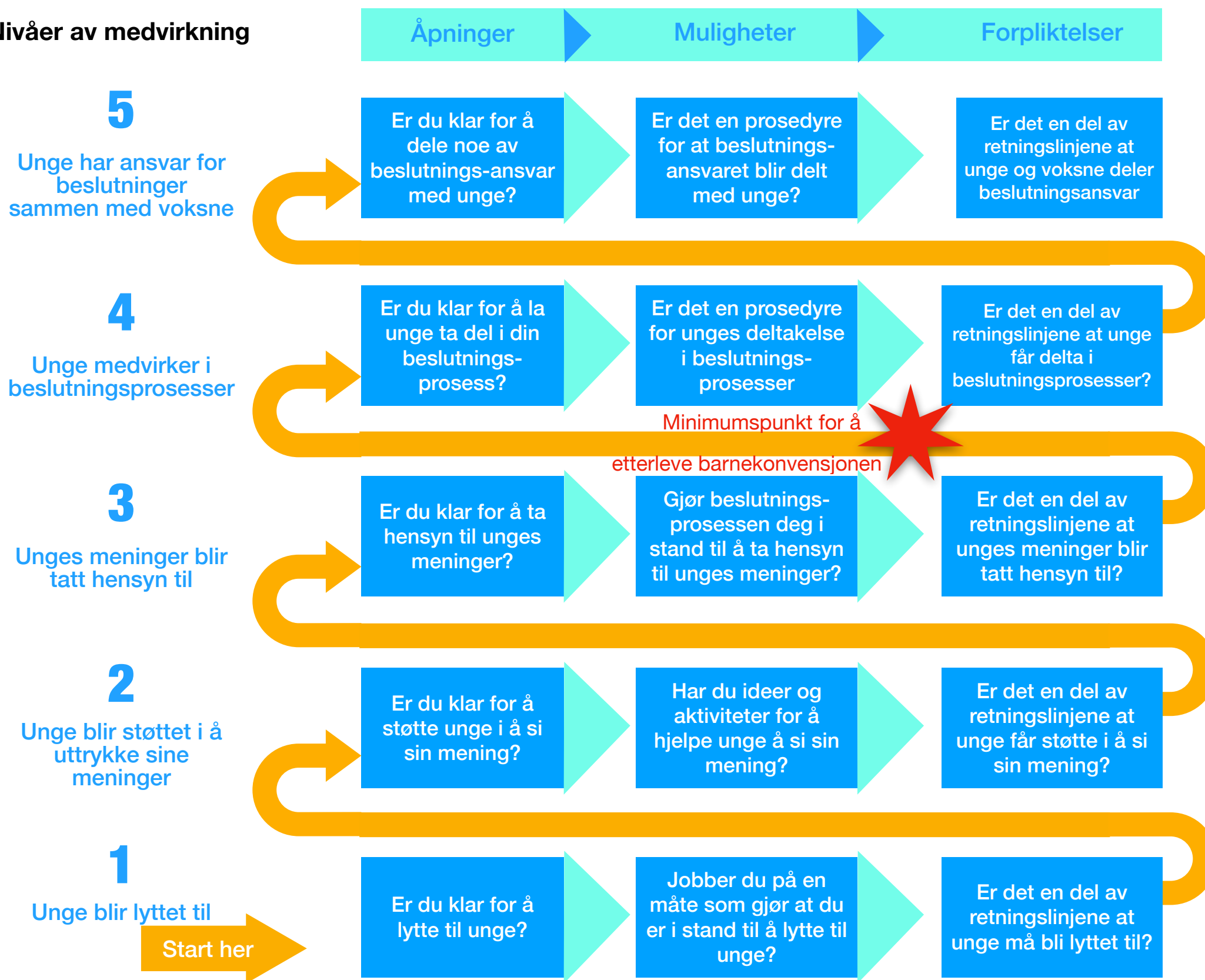
- Ble de unges meninger tatt på alvor av de som bestemmer?
- Har dere prosedyrer som sikrer at unges meninger blir tatt på alvor?
- Får de unge tilbakemeldinger som forklarer årsakene til de beslutninger som blir tatt?

Lundy, 2017: Voice is not enough, conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child
Oversatt av Ole Martin Kyllø, Kristiansand kommune

Nivåer av medvirkning

Harry Shier

I sitt flytskjema "Pathways to Participation" (Shier 2001), stiller Harry Shier en rekke spørsmål i tre kategorier: Åpninger (Er du selv åpen for å lytte?), Muligheter (Finnes det praksis?) og Forpliktelser (Er prosedyrer på plass i organisasjonen?), i stadig stigende nivåer. Han peker også på et minimumspunkt for når man kan si at man etterlever Barnekonvensjonen. Shiers skjema kan lett brukes til selv å analysere sin praksis for elevmedvirkning. Hvor er, for eksempel, minimumspunktet for å kunne si at man etterlever læreplanen?

Jeg har rett til å si min mening i alt som vedrører meg, og mine meninger skal tillegges vekt.

Harry Shier (2001) Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. In: Children and Society Vol. 15
Oversatt av Ole Martin Kyllø, Kristiansand kommune

Forente nasjoner

FNs ni krav for barns deltakelse

FNs barnekomité har utarbeidet ni grunnleggende krav for arbeidet med barns deltakelse. Kravene er utformet med utgangspunkt i komiteens bekymring for at barn involveres på manipulative og tokenistiske måter, i strid med Barnekonvensjonen. Målet er derfor å skape bedre forståelse av hva som skal til for å innfri barnekonvensjonens 12. artikkel.

1. Informasjon og åpenhet

Barn må få vite hva de deltar på, hvorfor de deltar, hva deltakelse innebærer og at de har lov til å uttrykke seg helt fritt. Herunder bør barnet få informasjon om rollene de voksne har. Informasjonen må tilpasses barnets alder.

2. Frivillig deltakelse

Å delta er en rett, ikke en plikt. Barn skal aldri uttrykke seg mot sin egen vilje og bør motta informasjon om at de kan trekke seg fra prosjektet når de vil.

3. Respekt

Barns meninger må behandles med respekt. Voksne må ta hensyn til barnets kultur og kulturelle faktorer i miljøet barnet lever i.

Voksne som jobber med barn bør bygge på tidligere gode erfaringer med barns deltakelse. Barn bør ha mulighet til å ta egne initiativ underveis.

4. Relevans for barna

Barn må få uttrykke seg om tema som har relevans for deres liv. Deltakelsen bør bygge på barns personlige kunnskap og erfaringer.

5. Barnevennlighet

Arbeid med barn må tilpasses deres alder og utviklingsnivå. Det bør settes av tid og ressurser for å sikre at barna er tilstrekkelig forberedt og er trygge nok til å delta med egne meninger. Barn bør kunne oppleve mestring under deltakelsen.

6. Inkludering, ikke-diskriminering og like muligheter

Deltakelsen må være inkluderende, ikke-diskriminerende og ta sikte på å styrke marginaliserte barns muligheter til deltakelse. Barn er ikke en homogen gruppe og deltakelse må bygge på like muligheter for alle. Dette innebærer kultursensitivitet.

7. Kunnskapsbasert

Arbeidet med barns deltakelse må være kunnskapsbasert. Voksne bør få opplæring i hvordan de kan fasilitere for god inkludering av barn, samt hvordan de kan samarbeide med, og lytte til barn på best mulig måte. Barn kan også selv læres opp til å bli fasilitatorer for å fremme god deltakelse.

8. Sikkerhet, trygghet og risiko-sensitivitet

Fysisk sikkerhet, personvern og varslingsmekanismer må være på plass i prosjekter hvor barn skal delta. I noen situasjoner kan det være svært risikofyllt for barn å uttrykke seg. Voksne har ansvar for å minimere risikoen for at barn som deltar i prosjekt opplever negative konsekvenser som følge av dette.

9. Etterrettelighet

Evaluering, oppfølging og tilbakemeldinger er viktig. Barn har rett til tydelige tilbakemeldinger på hvordan deltakelsen deres har preget utfallet og hva som er resultatet av prosessen de har vært del av. Der det er mulig bør barna få delta i oppfølgingsarbeid. Evaluering av deltakelsen bør skje, gjerne med barna selv involvert.

Læringsmål for elevråd

- Jeg forstår at jeg har rett til å gi min mening i alle saker som angår meg
- Jeg forstår at voksne må lytte til mine meninger i slike saker
- Jeg vet at jeg selv kan velge hvordan jeg vil uttrykke min mening
- Jeg vet hva det betyr å representere
- Jeg kan gjennomføre et møte
- Jeg kan gjennomføre andre måter å samle inn meninger på
- Jeg vet at jeg har rett på nok informasjon om en sak til å kunne gi min mening
- Jeg vet at de voksne på skolen har ansvar for at jeg trygt kan gi mine meninger
- ingen skal gjøre narr av det jeg mener
- Jeg vet at jeg har rett på å få vite hva som har skjedd med det jeg har spilt inn,
og at jeg har rett til å klage hvis mine meninger ikke blir tatt på alvor
- Jeg vet at det er lærerenes ansvar at jeg får nok tid og anledning til å nå disse læringsmålene

Valg

Å velge en person til å representere din klasse eller skole er et viktig steg. Et valg av unge må alltid gjennomføres åpent, rettferdig og med respekt for alle involverte. Det viktigste er at alle føler seg trygge og tatt vare på - både de som blir valgt og de som ikke blir valgt. Her er derfor noen regler alle bør følge:

- Avtalt på forhånd** - Senest dagen før valget, får elevene beskjed om når valget skal være, og hvordan det skal foregå. Det er læreren/elevrådskontakten som har ansvar for at det skjer.
- Om å representere** - Læreren må også sørge for at elevene forstår hva det betyr å sitte i et elevråd. Hva betyr det å representere? Hva slags saker jobber elevrådet med?
- Senest 2 uker etter skolestart** - Valg av elevrådsrepresentant fra klassen bør skje i den andre uka etter skolestart, slik at elevrådet kan settes sammen innen fristen loven gir (senest 3 uker etter skolestart)
- Nominasjoner** - En god måte å foreslå kandidater til oppgaven som elevrådsrepresentant på, er at alle elevene får en lapp hver. Hver kan velge å skrive navnet på en medelev som hen mener bør bli valgt eller å levere en blank lapp. En voksen ser over lappene og skriver opp navnet på alle som er foreslått, uten å opplyse hvor mange ganger hver er foreslått. Det er lurt at de som stiller til valg får si noe om hva de tenker om å representere elevene, før valget gjennomføres.
- Selve valget** - Alle valg av personer i klasse- og elevråd skal være hemmelige! En voksen, eller et tellekorps av ansvarlige unge, teller opp antall stemmer. Det skal aldri opplyses hvor mange stemmer hver fikk, kun hvem som fikk flest. Hvis flere fikk samme antall stemmer, gjennomføres en ny runde med kun disse.

Felles standard:

Alle valg på representanter skal være skriftlige. Stemmene telles opp av en voksen eller ansvarlige unge, og antall stemmer hver fikk skal aldri formidles, kun hvem som fikk flest stemmer.

- Vararepresentant** - Elevene kan bestemme seg for et eget valg av vararepresentant, eller at den som fikk nest flest stemmer blir vara. Uansett må dette avklares på forhånd.

Å representere

Å sitte i elevrådet kan være både spennende, interessant, vanskelig og gøy. Som elevrådsrepresentant er du stemmen til elevene i din klasse eller gruppe, og sammen med de andre i elevrådet skal dere snakke på vegne av alle elevene på din skole. Når dere har fått til et elevråd som får de viktige sakene til diskusjon og når de voksne faktisk lytter til hva dere mener, er det utrolig spennende å sitte i elevrådet. Det er likevel viktig å forstå at du som elevrådsrepresentant ikke snakker på vegne av deg selv, men er stemmen til alle elevene i din klasse. Dette kalles å representere.

Tenk for eksempel at elevene på din skole får spørsmålet om hva dere har lyst til at skal skje med en ny del av skolegården? Dere diskuterer det i klassen din, og de fleste av elevene ønsker seg benker og bord. Du var en av de få som heller ville ha fotballbane. Hva gjør du når denne saken kommer opp i elevrådet? Stemmer du for det du selv ønsker, eller er du en god representant for klassen din og stemmer for benker og bord?

Når to slike tanker surrer rundt i hodet vårt samtidig, kaller vi det et dilemma. Og slike dilemmaer er det mange av som representant for ei gruppe. Politikerne våre vet dette veldig godt, men dilemmaer finnes for alle som på en eller annen måte snakker på vegne av andre.

Felles standard:

Før valg på elevrådsrepresentant fra en klasse, skal alle elevene ha en forståelse av hva det betyr å representere. Dette er lærerens ansvar.

Elevrådsrepresentanten

Ansvar!

Som elevrådsrepresentant skal du:

- Lede klassemøter
- Representere klassens ønsker og meninger.
- Hente inn ønsker og meninger fra klassen.
- Være med i elevrådsmøter.
- Ta notater i møtene
- Informere klassen om hva som skjer i elevrådet og skolen.
- Følge opp saker og sikre at de blir gjennomført.

Felles standard:

Elevrådsrepresentantene skal få nok tid og støtte til å kunne gjøre en god jobb. Dette er rektor og lærerens ansvar.

Læreren

Ansvar!

Er du LÆRER, er din oppgave å spille elevene og elevrådsrepresentanten gode ved å:

- Legge til rette for nødvendig opplæring i elevdemokrati.
- Sikre at elevrådskontakten får nok tid og anledning til å gjøre en god jobb
- Gi hen informasjon om når det er elevrådsmøter, og gi ut referat og sakslister, når dere får det fra elevrådsstyret/elevrådskontakten.
- Sende vara til elevrådsmøter hvis elevrådsrepresentanten ikke kan.
- Arrangere et rettferdig valg på elevrådsrepresentant på en god måte
- Sette av tid til klassemøter så ofte det er ønskelig, minst i forkant og bakkant av elevrådsmøtene
- La elevrådsrepresentanten ha regien for møtet i klassen.
- Gripe inn hvis du ser at noen elever blir krenket eller elevrådsrepresentanten trenger hjelp. Når hjelpen ikke lenger er nødvendig; trekk deg tilbake
- Ta elevene på alvor og gjør ditt beste for at de blir ivaretatt og lyttet til.

Elevrådskontakten

Ansvar!

Er du elevrådskontakt, er det din oppgave å bidra til å styrke elevmedvirkningen på skolen, og spille elevrådet gode ved å:

- Sørge for at elevrådet får opplæringen de trenger for å gjøre en god jobb. Dette kan være: møteforberedelse og -ledelse, konfliktløsning, hvordan skrive innkallinger og referater, eller annet.
- Samarbeide med elevrådet for å avklare din rolle og dine oppgaver.
- Veilede elevrådet i arbeidet, gi råd når de ber om det.
- Hjelp med praktiske oppgaver som reservering av møterom og viderefremming av informasjon til skolens ledelse og øvrige ansatte, lage årshjul og andre planer.
- Legge ut informasjon om elevrådet på skolens hjemmeside, for eksempel innkallinger og referater, hvem som er representanter og annen informasjon som er med å gjøre elevrådsarbeidet synlig.
- Informere lærerne om når det er elevrådsmøter, så alle elevrådsrepresentanter får vite om når og hvor det er møter, og får delta!
- Være et bindeledd og tilrettelegger for møter mellom elevråd og andre som elevrådet skal møtes med, både i og utenfor skolen.
- Være en "oversetter" av saker som er skrevet i vanskelig språk, slik at elevrådet forstår og kan gi innspill.
- Hjelp når det er nødvendig, trekke deg tilbake når det ikke lenger er det.

Felles standard:

Alle skoler har en elevrådskontakt. Denne skal få nok ressurser til å gjøre en god jobb. Dette er rektors ansvar.

Rektor Ansvar!

Er du REKTOR, har du det øverste ansvaret for god elevmedvirkning på din skole. Det betyr blant annet at du:

- Legger alle forhold til rette for at elever, elevrådsrepresentanter, lærere, elevrådskontakten og andre som er involvert i elevmedvirkning, har bra nok forhold til at de kan gjøre en god jobb.
- Legger til rette for kompetanseutvikling, motivasjon og støtte til lærerne i arbeidet med elevmedvirkning.
- Utpeker en person med sterk interesse for elevmedvirkning til å være elevrådskontakt, og gir denne nok ressurser til å følge opp elevrådets behov.
- Sikrer at elevrådet får den informasjon, og de sakene, de skal ha. Spesielt, men ikke utelukkende, saker som har med skolemiljøet å gjøre.
- Har god kontakt med elevrådet og elevrådsstyret, slik at du vet hva de er opptatt av.
- Setter av tid hvis elevrådet ønsker å diskutere saker med deg.
- Tar elevene på alvor og gjør ditt beste for at alle på skolen møter elevene med respekt

Hva kan elevrådet bestemme?

Kan elevrådet faktisk bestemme over skolen?

Svaret på det spørsmålet er, på en måte, både ja og nei. Nei, elevrådet kan ikke selv bestemme over hva som skjer på skolen, men loven sier at de som faktisk bestemmer over skolen, ikke kan gjøre det uten først å ha spurt hva elevene mener.

Den viktigste loven som sier dette er Barnekonvensjonen. I artikkel 12 står det at unge alltid skal ha muligheten til å bli hørt i alle saker som angår dem, og at voksne er nødt til å ta hensyn til det unge mener. Jo eldre du er, jo mer må de voksne ta hensyn til dine meninger. Du har også rett på å få vite hvordan dine meninger i en sak er med frem til den blir bestemt. Hvis du ikke er fornøyd med hvordan dine meninger er tatt hensyn til, kan du klage på avgjørelsen. Alt dette gjelder selvfølgelig også elevrådet.

Hva betyr "som angår dem"?

Tenk deg om. Hva av det som skjer på skolen har ikke noe med elevene å gjøre? Kommer du på noe?

- Hvordan det ser ut i klasserommet?
- hva dere skal lære?
- hvordan dere lærer?
- hvordan skoleveien er?
- hva som bygges der du bor?
- hvordan elevene har det sammen?
- hvordan de voksne snakker til og med elevene?

Er det noen av disse som ikke påvirker hvordan unge har det? Vel, da er de alle saker som elevrådet har noe med. Ingen voksne kan bestemme at en sak som angår unge, ikke skal legges frem for dem. Det er det bare unge selv som kan bestemme.

Unge har rett til å bli hørt, men ikke plikt. Elevrådet bestemmer selv om de vil si noe om en sak.

Felles standard:

Alle skoler skal ha et system for at elevrådet får de saker de har rett på å kunne uttale seg om. Når informasjon om en sak er skrevet i et språk som er vanskelig for unge å forstå, skal elevrådet få saken presentert på en måte som gjør at de er i stand til å kunne gi sin mening. Dette er rektors ansvar.

Organisere elevrådet

Opplæringsloven sier at alle elevråd skal ha en leder, en nestleder og en sekretær. Det er elevrådsrepresentantene som velger disse. Ofte kan det være lurt at leder, nestleder og sekretær arbeider sammen om planlegging av møter og annet. Da kalles de gjerne for elevrådsstyret.

LEDER har ansvaret for å lede elevrådet og elevrådsmøtene. Leder er den som har kontakten med rektor, elevrådskontakten og lærerne – både for å legge saker fra elevrådet fram for dem, og for å få informasjon om saker som ledelsen vil at elevrådet skal ta opp.

NESTLEDER hjelper leder med oppgavene over og fungerer som leder for elevrådet når elevrådsleder er fraværende.

SEKRETÆR skriver referat under møtene, og hjelpe leder og elevrådskontakt med å skrive innkalling og saksliste til elevrådsmøtene.

ØKONOMIANSVARLIG Hvis elevrådet ønsker, kan de også velge en økonomiansvarlig. Denne har oversikt over pengene til elevrådet, og følger med på hvor mye man har, og at man ikke bruker for mye penger. Hvis skolen gir elevrådet penger, for eksempel til å gjennomføre aktiviteter som skal bidra til et bedre skolemiljø, er det lurt å ha en økonomiansvarlig.

KOMITEER Mange elevråd velger også å ha egne komiteer eller arbeidsgrupper som jobber med spesielle temaer, for eksempel en komité for morsomme aktiviteter, eller en komité som jobber med det fysiske miljøet på skolen.

Elevrådshåndboka

Planlegg elevråds-året

Så snart elevrådet er samlet (senest tre uker etter skolestart) er det lurt å legge en plan for året. Når skal dere ha møter? Hva skal arrangeres dette skoleåret? Hva må planlegges? Elevrådet bør lage seg en oversikt over alt det skal gjøre, og når det er lurt å gjøre det. Dette kaller vi gjerne et årshjul. Du finner et eksempel på et årshjul vedleggene til denne håndboka. Årshjulet bør legges ut på skolens hjemmeside. På denne måten vet alle som har med elevrådet å gjøre hva som skal skje, og når. Etter hvert som året går kan dere fylle på med flere detaljer.

Saksliste og referat

Til hvert møte i elevrådet lager elevrådsstyret en innkalling, med oversikt over hvilke saker som skal tas opp denne gangen. Denne må komme ut til klassene tidlig nok til at alle klassene kan få sagt hva de mener om sakene. Elevrådsrepresentanten tar klassens meninger med til elevrådet.

Etter møtet i elevrådet skriver sekretæren et referat. Det er en oversikt over hva som ble diskutert om hver sak og hva som ble bestemt.

Felles standard:

Elevrådsstyret skal få den hjelp de trenger for å kunne lede elevrådsarbeidet på en god måte. Dette er elevrådskontaktens ansvar.

Møter, eller ikke?

Er **å møtes** og **å ha et møte** akkurat det samme?

Tenk på elevrådet. De møtes minst en gang i måneden, men må de ha et møte hver gang? Kanskje er det andre måter å møtes på som passer bedre? Når unge skal gi sin mening, må de alltid si det? Går det an å tenke andre måter å få frem hva du tenker på?

Elevrådet må selv velge hvordan de får frem sine meninger, og de voksne må sørge for at elevene får opplæring i ulike metoder.

Det finnes mange ulike måter å si hva du mener på, og barn har rett til å si sine meninger på den måten som passer best for dem; dette kan være gjennom å skrive, tegne, gå i demonstrasjonstog, synge, eller annet. Kroppsspråket vårt er også et språk vi kan bruke for å si hva vi mener.

Ungdommens bystyre, som jobber for alle unge i hele kommunen har et eget motto: "Må man ha slips og jakke for å bli hørt?" Dette mottoet skal minne alle på voksne må lære seg å lytte til de måtene unge selv ønsker å få fram sine meninger på. Unge er ikke voksne, og de skal ikke behøve å late som de er voksne for å bli hørt!

Felles standard:

Alle elever i Kristiansand skal få opplæring i ulike måter å ytre seg på. Dette er rektor og lærernes ansvar.

Elevrådshåndboka

HJELP, jeg er blitt elevrådskontakt

Elevrådskontakten er, sammen med rektor, den viktigste voksne for fungerende elevmedvirkning på din skole. Her kommer noen tips

Start med et par forventningsavklaringer:

1. Du og rektor må gjennomføre en forventningsavklaring – hva forventer skolen av elevrådet? Hvilke rammer har skolen gitt deg og elevrådet?
2. Du og elevrådet må i starten av året gjennomføre en forventningsavklaring – hva forventer dere som elevråd av meg? Hva trenger dere min hjelp til? I løpet av året bør dere gjenta denne samtalen flere ganger.

”Du bør ikke vise hvordan det skal gjøres, men heller lære elevrådet å tenke selv, slik at løsningene kommer fra elevrådet og ikke elevrådskontakten”.

sitat fra elev

Elevrådskontakten har en viktig rolle for å sikre at elevmedvirkning blir gjennomført i praksis. Elevrådskontakten skal være en veileder og mentor for elevrådet, i tillegg til å være kontaktperson mellom elevrådet og administrasjonen.

Elevrådskontakt-funksjonen i skole er ikke formalisert. Den er ikke regulert av lov, forskrift eller læreplan. Det finnes heller ingen standard for hvilken kompetanse elevrådskontakten skal ha eller hvordan kontakten i praksis skal følge opp elevrådet. Dette er opp til den enkelte skole. Det er likevel riktig å si at mange elevrådsrepresentanter og skoleledere legger til grunn at elevrådskontakten skal være en veileder for elevrådet. Kanskje kan denne rollen formaliseres på den enkelte skole gjennom et mandat som forhandles frem mellom elevrådet og rektor?

Trivsel og godt skolemiljø bidrar til at elevene har det bra på skolen og til bedre læringsvilkår. Dersom elever får medvirke og påvirke sin skolehverdag, vil det oppstå gjensidig tillit. Dette gjør det lettere for elevene å si ifra og vite hvor man skal gå, dersom vanskelige situasjoner oppstår.

Husk at elevmedvirkning kan skje på mange ulike måter: gjennom Elevrådet, undersøkelser, loggbøker, i gruppesamtaler og private samtaler. Alle skoler bør definere sitt ståsted for å sikre reell elevmedvirkning, hvor den enkelte elev opplever å bli både sett, hørt og spurt. Tenk gjennom hvordan du kan bidra til positiv elevmedvirkning i den rollen du har som Elevrådskontakt.

Tips!

- ✓ Sett elevrådsrepresentantene i stand til å be klassene sine om "gode" saker.
- ✓ Følg opp med kontaktlærerne slik at elevrådsrepresentantene får tid til å gi tilbakemeldinger i klassens time.
- ✓ Ikke slipp ballen! Det er ikke bare elevrådet som skal ha informasjon, men alle elevene må holdes informert.
- ✓ Du er en viktig pådriver for at saker blir gjennomført. Gjør det gøy!
- ✓ Form din rolle sammen med elevene. Dette er medvirkning i praksis.
- ✓ Det er ikke relevant om du synes en idé er god eller dårlig. Husk at du skal tilrettelegge for at elevrådet skal kunne jobbe med saker de er opptatt av.
- ✓ Innfør en god møtekultur.
- ✓ Vær en god støttespiller til elevrådslederen. La denne lede møtene og drive arbeidet fremover.
- ✓ Tilrettelegge for samarbeid på tvers (SMU, FAU, Rektor).
- ✓ En sak bør være konkret, gjennomførbar og målbar. Lag gjerne kriterier sammen med elevene!

Hvis de ikke lytter

Hvis voksne bestemmer noe som har med unge å gjøre, uten først å lytte til hva de unge selv mener, bryter de loven. Det betyr ikke at unge alltid skal få viljen sin, men at voksne skal høre de unges mening og tenke nøye gjennom om det de unge har ment kan tas hensyn til i avgjørelsen. Hvis ikke det er mulig at de unge får det slik de har ønsket i saken, er det de voksnes ansvar å forklare de unge hvordan avgjørelsen er tatt og hvorfor deres meninger ikke kunne tas hensyn til.

Hvis noen ikke er enig i noe som er bestemt, kan man ofte klage på avgjørelsen. Det gjelder også unge! Selvfølgelig er det best å få frem sine meninger før noe er bestemt, men av og til kan man synes en avgjørelse er så feil at man ikke vil gi seg. Ikke vær redd for å spørre om hvor og hvordan dere kan klage. Noen ganger er det ikke de samme personene som først bestemte noe som ser på klager.

Hvis dere opplever å ikke bli hørt kan dere ta kontakt med Ungdommens bystyre. De skal passe på at alle unge i Kristiansand blir rettferdig behandlet. Det er også mange voksne, både på skolen og utenfor, som kan hjelpe dere med å lage en klage.

Uansett om du skal få frem en mening før en avgjørelse eller klage på en, er det lurt å jobbe godt med hvorfor dere mener det dere gjør. Det kalles å finne argumenter. Et argument for å få tryggere skolevei, kan for eksempel være at mange elever er redde for å gå eller sykle, at det har, eller nesten har, skjedd ei ulykke, at veien er hullete eller dårlig feid, og så videre.

Felles standard:

Alle unge som gir sin mening i en sak har krav på tilbakemelding om hvordan deres meninger er tatt hensyn til. Dette er ansvaret til den som leder saken.

Ungdommens bystyre

Når sakene er større enn ditt nærmiljø

Stortinget er Norges øverste myndighet. De har bestemt at alle kommuner i landet skal ha et ungdomsråd. I Kristiansand heter vårt ungdomsråd Ungdommens bystyre. I Ungdommens bystyre sitter en representant fra hver av ungdomsskolene og en representant fra hver av de videregående skolene. Det er elevrådene på disse skolene som bestemmer hvem som skal være deres representant i Ungdommens bystyre. Alle større saker for kommunen, som gjelder unge, skal innom Ungdommens bystyre for at de skal få gitt sin mening om saken. Hvis en saksbehandler glemmer dette, er det ofte at politikerne i det voksne bystyret sier de ikke kan bestemme i saken før de unge er blitt hørt. Som du forstår, er det viktig at unge alltid blir hørt i saker som angår dem.

Ungdommens bystyre jobber også med saker de selv har tenkt ut, akkurat som elevrådet gjør. De har blant annet lagd planer for hvordan plasser for unge å møtes bør være, hvordan bussrutene bør være, hvordan elevene skal få være med og bestemme over sin egen skolehverdag og hvordan helsetilbudet for unge i Kristiansand kan bli bedre. Mye av dette er blitt lyttet til og bestemt som en del av kommunens planer.

For at ungdommens bystyre skal kunne arbeide for alle unge i kommunen er det viktig at de vet hva unge tenker. Derfor sender de ut spørsmål til elevrådene av og til. Dette gjelder ikke bare ungdoms- og videregående skoler. Ungdommens bystyre må også høre fra elevrådene på barneskolene. Selvfølgelig kan også et elevråd selv henvende seg til Ungdommens bystyre hvis de ønsker hjelp med en stor eller liten sak.

***Les mer om Ungdommens bystyre
(og finn ressurser for elevrådsarbeidet) på:***

www.ungdommens-bystyre.net

Henriette er leder for Ungdommens bystyre. Hun kan du skrive til på: leder@ungdommens-bystyre.net

Ole Martin er Ungdommens bystyres hjelper. Han kan du skrive til på: ole.martin.kyllo@kristiansand.kommune.no

Vedlegg og mer å lese

Lenker

Hva	Lenke
Barnekonvensjonen (hele)	https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
Barnekonvensjonen (Plakat/kortversjon)	https://www.regjeringen.no/contentassets/961ab2efacf5486887cfff605ec6531/191022-crc_plakat_norsk_web.pdf
Opplæringsloven	https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61
Opplæringsloven, Forskrift	https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-23-724
Strategiplan for oppvekst 2020-2025	https://www.kristiansand.kommune.no/globalassets/innhold/barnehage-og-skole/sterkere-sammen-for-barn-og-unge---strategiplan-for-oppvekst-2020-2025.pdf
Læreplanen	https://sokeresultat.udir.no/finn-lareplan.html?query=
Laura Lundy, "Voice" is not enough	https://bera-journals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1080/01411920701657033
Roger Hart, From Tokenism to citizenship	https://www.unicef-irc.org/publications/100-childrens-participation-from-tokenism-to-citizenship.html
Harry Shier	https://www.harryshier.net/
Elevråd (mest for vgs men nyttig for alle)	www.elevrad.no
Redd Barna (mye om både elevråd og medvirkning)	https://www.reddbarna.no/skole/ingenutenfor/elevmedvirkning/
Barn i byråkratiet, barns delt. i off. beslutninger	https://press.no/wp-content/uploads/2021/04/Barn-i-byrakratiet.pdf

Du finner maler, vedlegg og nedlastinger på nettsidene til Ungdommens bystyre:

<https://ungdommens-bystyre.net/page-4/>